

KAPADOKYA
ÜNİVERSİTESİ

Kapadokya Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü

Dil ve Konuşma Terapisi Anabilim Dalı

**2-7 YAŞ ARASI KENDİ YAŞINA UYGUN DİL GELİŞİMİ
GÖSTERMEYEN VE GÖSTEREN ÇOCUKLARIN ALICI
VE İFADE EDİCİ DİL BECERİLERİNİN CİNSİYET VE
YAŞ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ**

Seda ŞANLI

Yüksek Lisans Tezi

Nevşehir, 2024

2-7 YAŞ ARASI KENDİ YAŞINA UYGUN DİL GELİŞİMİ GÖSTERMEYEN VE
GÖSTEREN ÇOCUKLARIN ALICI VE İFADE EDİCİ DİL BECERİLERİNİN
CİNSİYET VE YAŞ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Seda ŞANLI

Kapadokya Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü
Dil ve Konuşma Terapisi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Nevşehir, 2024

TEŞEKKÜR

Tez sürecimde destekleriyle ve yardımlarıyla yanımda olan tez danışmanım Prof. Dr. Murat DOĞAN'a ve bu zamana kadar beni yetiştiren tüm öğretmenlerime saygılarımı sunar ve teşekkür ederim.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca bana eşlik eden, karşılaştığımız zorluklar karşısında desteğini esirgemeyen, verdiği motivasyonla bu süreci tamamlamamıza katkıda bulunan Merve ERYILMAZ GÜR'E sonsuz teşekkür ederim.

Eğitim hayatımda ve iş hayatımda desteklerini hiç esirgemeyen, mesleki anlamda birçok şey öğrendiğim, psikolojik olarak benim bu süreci daha kolay geçirmemi sağlayan hem ağabeyim hem kurucu müdürüm Erdal AKINCI'ya, bu yoğun süreçte kazandırdıkları farkındalıklarla mental olarak daha iyi hissetmemi sağlayan arkadaşlarım Belgüzar GEDİKÇİ, Berru AYDIN, Medine GÜNEŞ ve Ayşegül ERTAŞ'a sonsuz teşekkür ederim.

Ve her şeyden önce maddi ve manevi destekleriyle her zaman yanımda olan, yaptığım her işin ve aldığım her kararın arkasında sağlam bir şekilde durmamı sağlayan canım annem Saniye ŞANLI ve canım babam Murat ŞANLI'ya, bana ablalığın çok güzel bir duygu olduğunu hissettiren kardeşim Efe ŞANLI'ya

Tez çalışmama katılmayı kabul eden tüm katılımcılarıma ve ailelerine,
Teşekkür ederim.

Seda ŞANLI

ÖZET

ŞANLI, Seda. *2-7 Yaş Arası Kendi Yaşına Uygun Dil Gelişimi Göstermeyen ve Gösteren Çocukların Alıcı ve İfade Edici Dil Becerilerinin Cinsiyet ve Yaş Bağlamında İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir, 2024.

Bu çalışmada, 2-7 yaş arası kendi yaşına uygun dil gelişimi göstermeyen ve gösteren çocuklar alıcı ve ifade edici dil becerileri cinsiyet ve yaş bağlamında incelenmiştir. Çalışmanın örneklemini kendi yaşına uygun dil gelişimi göstermeyen çalışma grubu (n=52) ve kendi yaşına uygun dil gelişimi gösteren kontrol grubu (n=52) olarak toplam 104 çocuktan oluşmaktadır. Dâhil edilme kriterlerini karşılayan çocuklara TEDİL testi kullanılarak değerlendirme yapılmıştır. Gruplar arası karşılaştırmalarda Mann Whitney U Testi kullanılmıştır. Verilerin analizi SPSS 25.0 programı ile yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre Alıcı Dil Ham Puanı, Alıcı Dil Standart Puanı, Yüzdelik Dilim, Bozukluk Derecesi, Eşdeğer Yaş ve Gerçek Yaş ile Eşdeğer Yaş arasındaki fark skoru açısından çalışma ve kontrol grubu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Yaş ve cinsiyet bağlamında gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Sonuç, araştırmanın amacı doğrultusunda hipotez soruları sorgulanmış ve amacına hizmet eden cevaplar alınmıştır. Gelecekteki çalışmalar; çeşitli sosyoekonomik arka planlardan gelen çocukları içermeli, teknolojinin etkisini incelemeli ve dil gelişimi ile bunların bağlantıları araştırılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: 2-7 Yaş Aralığındaki Çocuklar, Dil Gelişimi, Alıcı Dil, İfade Edici Dil.

ABSTRACT

SANLI, Seda. *Studying the Receptive and Expressive Language Skills of Children Between the Ages of 2-7, Who Do or Do Not Show Language Development Appropriate to Their Age, in the context of gender and age*. Master's Thesis, Nevsehir, 2024.

In this study, the receptive and expressive language skills of children between the ages of 2-7 who did not show language development appropriate to their age and the ones who did, were examined in the terms of gender and age. The sample of the study consists of a total of 104 children, as the study group (n=52) who did not show language development appropriate to their age and the control group (n=52) who showed language development appropriate to their age. Children who met the inclusion criteria were evaluated by using the TEDIL test. Mann Whitney U Test was used for comparisons between groups. Data analysis was done with SPSS 25.0 program. According to the results, statistically significant differences were found between the study and control groups in terms of Receptive Language Score, Receptive Language Standard Score, Percentile, Degree of Impairment, Equivalent Age and the difference score between Actual Age and Equivalent Age. Statistically significant differences were also found between groups in terms of age and gender. As a result, hypothesis questions were questioned in line with the purpose of the research and answers which served the purpose were received. Future studies must include children from a variety of socioeconomic backgrounds, look into the impact of technology, and investigate their correlates of language development.

Keywords: Children Aged 2-7, Language Development, Receptive Language, Expressive Language.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	ix
TABLolar DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
GİRİŞ	1
1. GENEL BİLGİLER	4
1.1. DİL VE İLETİŞİM	4
1.1.1. Dil Teorileri.....	5
1.1.2. Dilin Bileşenleri	6
1.2. TİPİK GELİŞİME SAHİP ÇOCUKLARIN DİL ÖZELLİKLERİ	8
1.3. ANLAM GELİŞİMİ	9
1.3.1. Alıcı Dilde Anlam Gelişimi	9
1.3.2. İfade Edici Dilde Anlam Gelişimi.....	10
1.3.3. Okul Öncesi Dönem Anlam Gelişimi	10
1.3.4. Okul Dönemi Anlam Gelişimi	10
2. GEREÇ VE YÖNTEM	11
2.2. ARAŞTIRMA MODELİ	11
2.3. KATILIMCILAR	11
2.3. KATILIMCILARI DAHİL ETME KRİTERLERİ	12
2.3.1. Çalışma Grubunu Dâhil Etme Kriterleri	12
2.3.2. Kontrol Grubunu Dâhil Etme Kriterleri	12
2.4. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ	12
2.5. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	13
2.5.1. Ebeveyn Bilgilendirme Onam Formu	13

2.5.2. Türkçe Erken Dil Gelişim Testi (TEDİL)	13
3. VERİLERİN ANALİZİ	15
3.1. BULGULAR	15
4. TARTIŞMA	26
5. SONUÇ, SINIRLILIKLAR VE ÖNERİLER.....	30
5.1. SONUÇ	30
5.2. SINIRLILIKLAR VE ÖNERİLER	31
KAYNAKÇA	32
EK 1. ORJİNALLİK RAPORU	35
EK 2. ETİK KURUL İZİN FORMU	36

KISALTMALAR DİZİNİ

TEDİL : Türkçe Erken Dil Gelişim Testi

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1.	Tipik Dil Gelişimine Sahip Olan (24-72 Ay) Çocukların Alıcı ve İfade Edici Dil Becerileri	8
Tablo 2.	Çocukların Demografik Özellikleri (N:104).....	11
Tablo 3.	Çalışma ve Kontrol Grubunun Alıcı Dil Ölçümüne Yönelik Unsurlarının Karşılaştırılması	16
Tablo 4.	Çalışma ve Kontrol Grubundaki Erkek Çocukların Alıcı Dil Ölçümüne Yönelik Unsurlarının Karşılaştırılması	17
Tablo 5.	Çalışma ve Kontrol Grubundaki Kız çocuklarının Alıcı Dil Ölçümüne Yönelik Unsurlarının Karşılaştırılması	18
Tablo 6.	Çalışma ve Kontrol Grubundaki Okul Öncesi Çağdaki (2:00-4:11 Yaş) Çocukların Alıcı Dil Ölçümüne Yönelik Unsurlarının Karşılaştırılması	19
Tablo 7.	Çalışma ve Kontrol Grubundaki Okul Çağındaki (5:00-6:11 Yaş) Çocukların Alıcı Dil Ölçümüne Yönelik Unsurlarının Karşılaştırılması	20
Tablo 8.	Çalışma ve Kontrol Grubunun İfade Edici Dil Ölçümüne Yönelik Unsurlarının Karşılaştırılması.....	21
Tablo 9.	Çalışma ve Kontrol Grubundaki Erkek Çocuklarının İfade Edici Dil Ölçümüne Yönelik Unsurlarının Karşılaştırılması	22
Tablo 10.	Çalışma ve Kontrol Grubundaki Kız Çocuklarının İfade Edici Dil Ölçümüne Yönelik Unsurlarının Karşılaştırılması	23
Tablo 11.	Çalışma ve Kontrol Grubundaki Okul Öncesi Çağdaki (2:00-4:11 Yaş) Çocukların İfade Edici Dil Ölçümüne Yönelik Unsurlarının Karşılaştırılması	24
Tablo 12.	Çalışma ve Kontrol Grubundaki Okul Çağındaki (5:00-6:11 Yaş) Çocukların İfade Edici Dil Ölçümüne Yönelik Unsurlarının Karşılaştırılması	25

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.	Dilin Alt Bileşenleri.....	7
-----------------	----------------------------	---

GİRİŞ

İnsanlar sembolik iletişim aracı olarak sözel dili kullanır. Dilin aktarılmasında en etkin yollardan biri olarak da konuşmayı kullanır ve sözsüz ifadeler ile destekleriz (Topbaş, 2015).

Dil, içsel düşüncelerimiz ile dış dünyaya ait düşüncelerimizi işaretlere çevirdiğimiz karmaşık bir kodlama sistemidir. Kendine ait simgeleri ve birçok alt-bileşeni vardır: Anlam bilgisi; sözcüklerin, cümlelerin ve daha uzun cümle birliklerinin anlamlarıdır. Fonoloji; bir dilin konuşma sesleri, heceleri ve bunların anlamlı birleştirilmesine yarayan kurallarıdır; vurgu, ezgi gibi alt düzeyleri vardır. Morfoloji; sözcük yapısını, kök ve eklerini içerir. Sentaks, cümlelerin kurallarla oluşturulmasıdır. Pragmatik ise, dilin sosyal işlevine uygun kullanılmasıdır. Tüm bileşenler birbiriyle birleşik kod sistemi olarak düşünülür (Bloom ve Lahey, 1978). 2 ile 7 yaşları arasında olan çocuklar, Piaget'in işlem öncesi döneminde, dil gelişiminde önemli bir evreyi yaşarlar. Bu dönem, çocukların dil becerilerinin gelişimi için kritik bir zaman dilimi olarak kabul edilir. Bu yaşlardaki çocuklar, düşünce ve deneyimlerini ifade etmek için gittikçe artan bir şekilde dil becerilerine başvururlar. Dil, bu dönemde hem sosyal etkileşim hem de bilişsel gelişim için temel bir araç haline gelir. Çocukların dil ve konuşma becerileri, bu evredeki gelişmelerle doğrudan ilişkilidir.

Bishop vd. (2017), sözel dilde yaşanan güçlükleri belirlemek için alıcı ve ifade edici dil terimlerinin yetersiz olduğunu ve hangi alanların ne kadar etkilendiğini belirlemeye odaklanmak için fonoloji, sentaks, sözcük bulma, semantik, pragmatik, söylem, sözel öğrenme ve bellek terimlerinin kullanılmasını önermiştir.

Okul öncesi dönemde, diğer dil becerilerinde zayıflığın eşlik etmediği fonolojik zayıflıklar genellikle ebeveynlerin fark ettiği ve dil ve konuşma terapistlerine başvurduğu durumlardır. Bu durumlar uygun müdahale ile hızlı bir şekilde iyileştirilebilir. Ancak fonolojik zayıflıklar 5 yaşından sonra devam ederse, genellikle diğer dil alanlarında da güçlükler ortaya çıkar (Bishop vd., 2017).

Dil edinim sürecinde, alıcı ve ifade edici dil becerileri bir ilişki içindedir. Alıcı dil becerileri ifade edici dil becerilerine öncülük etmektedir (Topbaş, 2007; Wing, 2012).

Buna göre, çocuklar konuşmaya başlamadan önce sözcükleri anlayabilirler. Böylece İfade edici dil becerilerinin gelişim düzeyi ile ilgili bilgisi, alıcı dil becerilerine

bakılarak anlaşılabilir. Alıcı ve ifade edici sözcük dağarcığı gelişimi, okulöncesi ve okul döneminde görülebilecek olası bir dil problemini erken dönemde öngörebilmeyi sağladığı için önem taşımaktadır (Sezer, 2019).

Dil bileşenlerindeki gelişmelerin tamamlanmaması durumunda dil ve konuşma güçlükleri ile karşı karşıya kalırız.

Bu çalışmada kendi yaşına uygun dil gelişimi göstermeyen çocuklar ile kendi yaşına uygun dil gelişimi gösteren 2:00-7:00 yaş arası çocukların TEDİL testi kullanılarak belirlenmesi amaçlanmıştır.

Kendi yaşına uygun dil gelişimi göstermeyen çocuklar ile kendi yaşına uygun dil gelişimi gösteren çocuklar değerlendirmeden de kendi yaşına uygun dil gelişimi göstermeyen çocukların dil becerilerinin de geride olduğu bilinmektedir. Çalışmamızda bu karşılaştırmayı yaparken daha güçlü sonuçlar elde etmek amaçlanmıştır. 52 çalışma grubu ve 52 kontrol grubundan oluşan çocukların analizlerinin yapılması daha güçlü sonuçlar elde etmemizi sağlamaktadır.

Araştırmanın hipotezlerini sınamak için cevabı aranacak sorular şunlardır:

1. Kendi yaşına uygun dil gelişimi göstermeyen çocuklar ile kendi yaşına uygun dil gelişimi gösteren çocukların TEDİL alıcı dil puanları arasında bir fark var mıdır?
 - 1.1. Kendi yaşına uygun dil gelişimi göstermeyen çocuklar ile kendi yaşına uygun dil gelişimi gösteren erkek çocukların TEDİL alıcı dil puanları arasında bir fark var mıdır?
 - 1.2. Kendi yaşına uygun dil gelişimi göstermeyen çocuklar ile kendi yaşına uygun dil gelişimi gösteren kız çocukların TEDİL alıcı dil puanları arasında bir fark var mıdır?
 - 1.3. Kendi yaşına uygun dil gelişimi göstermeyen çocuklar ile kendi yaşına uygun dil gelişimi gösteren okul öncesi (2:0-4:11) çocukların TEDİL alıcı dil puanları arasında bir fark var mıdır?
 - 1.4. Kendi yaşına uygun dil gelişimi göstermeyen çocuklar ile kendi yaşına uygun dil gelişimi gösteren okul çağı çocukların (5:00-6:11) TEDİL alıcı dil puanlarında bir fark var mıdır?

2. Kendi yaşına uygun dil gelişimi göstermeyen çocuklar ile kendi yaşına uygun dil gelişimi gösteren çocukların TEDİL ifade edici dil puanları arasında bir fark var mıdır?
 - 2.1. Kendi yaşına uygun dil gelişimi göstermeyen çocuklar ile kendi yaşına uygun dil gelişimi gösteren erkek çocukların TEDİL ifade edici dil puanları arasında bir fark var mıdır?
 - 2.2. Kendi yaşına uygun dil gelişimi göstermeyen çocuklar ile kendi yaşına uygun dil gelişimi gösteren kız çocukların TEDİL ifade edici dil puanları arasında bir fark var mıdır?
 - 2.3. Kendi yaşına uygun dil gelişimi göstermeyen çocuklar ile kendi yaşına uygun dil gelişimi gösteren okul öncesi (2:0-4:11) çocukların TEDİL ifade edici dil puanları arasında bir fark var mıdır?
 - 2.4. Kendi yaşına uygun dil gelişimi göstermeyen çocuklar ile kendi yaşına uygun dil gelişimi gösteren okul çağı çocukların (5:00-6:11) TEDİL ifade edici dil puanlarında bir fark var mıdır?

1. GENEL BİLGİLER

1.1. DİL VE İLETİŞİM

Dil, düşünce ve deneyimlerin iletilmesinde kullanılan geleneksel sembollerin ve dile özgü kuralların karmaşık bir birleşimi olarak tanımlanır (Owens, 2011). Bu tanım, dilin sadece seslerden ibaret olmadığını, anlam kazanabilmesi için bu seslerin kullanıcılar arasındaki fikir birliği ve dil kuralları çerçevesinde düzenlenmesi gerektiğini vurgular. Seslerin dilin kurallarına uygun biçimde birleşerek anlamlı birimler oluşturması dilin temelini oluşturur. Noam Chomsky, Steven Pinker gibi dilbilimciler ve psikologlar, dili insanlara özgü bir özellik olarak değerlendirmişlerdir ve dilin insanın temel iletişim aracı olduğunu vurgulamışlardır (Tekin, 2022).

İletişim; bilgi, fikir, ihtiyaç ve arzuların değiş-tokuş edilmesi için kullanılan ve iletmek istenen mesajın kodlanmasını, iletimini ve kodun çözülmesini içeren aktif bir süreçtir. İletişim; dilin etkili kullanımının yanı sıra sözel olmayan ipuçları, motivasyon ve sosyokültürel roller gibi birbiriyle ilişkili faktörleri kapsar (Levey, 2019). Dil, iletişim için elzem olmasa da iletişimin temel ve tanımlayıcı bir unsuru olarak kabul edilir.

İnsan, sosyal varlıklar olarak doğar ve doğumlarından itibaren etraflarında duyduğu sesleri, gördükleri yüz ifadelerini ve davranışlarını izleyerek bu gözlemlere göre kendi davranışlarını düzenler (Levey, 2019). Dil edinimi ve gelişimi bu sosyal etkileşimlerden kaynaklanır. Bebekler ve çocuklar sosyal etkileşimlerde deneyimli dil kullanıcılarının rehberliği altında dil edinirler. Bu süreçte çocuklar çevrelerindeki yetişkinlerin konuşmalarını dinleyerek gözlemledikleri nesnelere, eylemlere ve duygularını tanıyıp isimlendirirler. Dil edinimi, çocukların konuşma seslerini üretmeleri, sözcükleri ve anlamlarını öğrenmeleri, bunları dilin gramer kurallarına uygun biçimde bir araya getirmeleri, kültürel ve sosyal normlara uygun iletişimi gerçekleştirmeleriyle mümkün olur. Bu süreç çocukların sosyal, bilişsel ve kültürel gelişimlerinin temel taşlarından biridir ve onların toplum içinde etkin bir şekilde işlev görmelerini sağlar (Brock ve Rankin, 2008).

1.1.1. Dil Teorileri

Çocukların dil öğrenme süreci uzun yıllar boyunca bilim insanlarının merakını cezbetmiş ve bu alanda pek çok akademik çalışma yapılmıştır. Araştırmacılar, dil ediniminin nasıl gerçekleştiğini anlamak için çeşitli teoriler geliştirmişlerdir. Bu teoriler çocuğun genetik yapısını, dilsel ve bilişsel yeteneklerini, dil kullanımını destekleyen çevresel faktörleri ve etkileşim fırsatları gibi çeşitli unsurları dikkate almıştır. Her bir teori dilin edinimini farklı yönlerden açıklamakta ve bu alandaki bilgi birikimine katkı sağlamaktadır (Owens, 2011).

Dil öğrenme teorileri arasında dilin nasıl öğrenildiği konusunda farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Skinner'in davranışçı teorisine göre, çocuklar yetişkinlerin söylediklerini taklit ederek dili öğrenirler ve bu süreçte çevrenin rolü büyüktür. Bu yaklaşım dil ediniminin çevresel etkileşimler ve taklit yoluyla gerçekleştiğini savunur (Kuder, 2017). Öte yandan Noam Chomsky'nin nativist yaklaşımı, çocukların doğuştan getirdikleri dil yetisiyle dünyaya geldiğini ve zaman içinde dile özgü kuralları öğrendiklerini iddia eder. Chomsky, davranışçı yaklaşımın aksine, çocukların çevreden aldıkları bilgilerin yetersiz ve hatalı olabileceğini, bu nedenle çocukların sadece çevrelerini taklit ederek dili edinmelerinin mümkün olmadığını öne sürer (Owens, 2011).

Günümüzde, içsel gelişim ve çevresel etkileşimin dil ediniminde birlikte önemli rol oynadığı görüşü daha yaygın kabul görmektedir. Bu yaklaşımlar çocukların doğuştan getirdikleri dil yetilerinin, çevresel etkileşimleri ve deneyimlerle şekillendiğini ve geliştiğini vurgular. Bu anlayış, dil ediniminin hem doğuştan gelen yeteneklere hem de çevresel faktörlere bağlı olduğunu ve bu iki unsuru bir arada değerlendirilmesi gerektiğini belirtir. Bu çerçevede, dil öğrenme süreci, çocukların genetik yapısı ve çevresel koşulların karmaşık bir etkileşimi olarak görülmektedir (Tekin, 2022).

Sosyal etkileşimci model, çocukların dil gelişiminde hem çevresel faktörlerin hem de biyolojik süreçlerin önemli bir rol oynadığını vurgular. Bu modele göre, çocuklar dilin sözcüklerini, anlamlarını ve kurallarını deneyimli dil kullanıcıları ile etkileşim içinde öğrenirler. Çocuklar, bu süreçte öğrenmenin aktif katılımcıları olarak ebeveynleri ve çevrelerindeki diğer yetişkinlerle iletişim kurarak dilin nasıl kullanıldığını kavrarlar (Owens, 2011). Başlangıçta bedensel hareketler, jestler ve tonlamalarla iletişim kurmayı öğrenen çocuklar, zamanla sözcüklerle yanıt vermeyi öğrenirler. Ebeveynlerin çocuklarına yönelik kullanılan dilin, diğer yetişkinlerle olan konuşmalarından farklı

olduğu ve bu özel dilin çocukların dil edinimine katkıda bulunduğu gözlemlenmiştir. Çocuklar, yetişkinlerle kurdukları etkileşimler ve ebeveynlerden aldıkları destekle, dilin çeşitli yönlerini kavrar ve taklit ederler (Kuder, 2017).

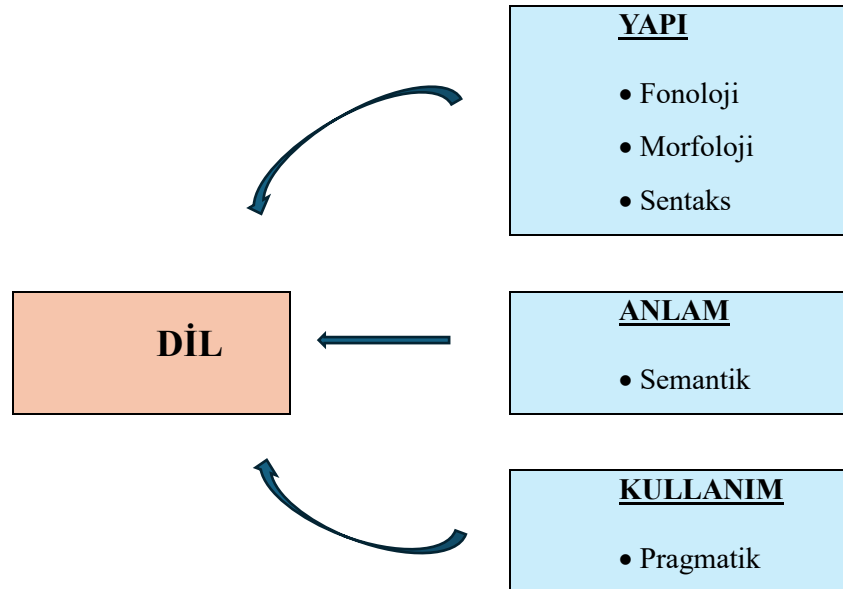
Emergenist model ise bilişsel, sosyal, pragmatik ve dikkat faktörlerinin etkileşimi sonucunda gerçekleşen dil edinimine odaklanır. Bu model nativist modelin aksine, beyinde yalnızca dile özgü bir yapı olmadığını, dilin zihinsel öğrenme mekanizmalarının etkileşimiyle edinildiğini savunur. Emergenist yaklaşım, dilin insanların doğuştan getirdiği bir özellik olmadığını bunun yerine nöral ağların etkileşimleri sonucu geliştiğini ileri sürer. MacWhinney'nin çalışmaları, çocukların sesleri ve görsel formları işleyerek bu formlar arasında bağlantılar kurduğunu ve dilin bu şekilde edinildiğini belirtir. Bu model, çocukların dil öğreniminde kullanılan sözcüklerin sıklığına ve kalıplara duyarlılık geliştirdiklerini vurgular (Owens, 2011; Kuder, 2017). Bu iki model, dil ediniminin karmaşık ve çok boyutlu bir süreç olduğunu gösterir. Çocukların dil gelişimi hem biyolojik yapısı ve genetik faktörler hem de çevresel etkileşimler ve sosyal faktörler tarafından şekillendirilir. Bu süreçte, çocukların çevrelerinden aldıkları bilgiler ve etkileşimler, onların dil becerilerini ve anlayışlarını geliştirmek için önemli birer kaynak olarak görülür. Bu şekilde çocuklar dilin farklı yönlerini kavrayarak etkili bir şekilde iletişim kurmayı öğrenirler (Senemoğlu, 2021).

1.1.2. Dilin Bileşenleri

Dilbilimciler, dilin karmaşık yapısını daha iyi anlayabilmek için onu çeşitli bileşenlere ayırmışlardır (Owens, 2011). Bu bileşenler genellikle fonoloji, morfoloji, sentaks, semantik ve pragmatik olarak sınıflandırılır. Bloom ve Lahey (1978) ise dilin üç temel bileşeni olarak biçim, içerik ve kullanımı belirlemişlerdir. Bu sınıflandırmada, biçim fonoloji, morfoloji ve sentaksı; içerik semantiği, kullanım ise pragmatiği içermektedir (Kuder, 2017). Fonoloji, dilin ses yapılarıyla ilgilenir ve konuşma seslerinin, hecelerin ve tonlama kurallarının nasıl düzenlendiğini inceler. Her dilin kendine özgü fonem seti vardır ve bu fonemlerin farklı kombinasyonları dilin zenginliğini oluşturur. Fonoloji, dilin soyut yönleriyle ilgilenir ve dilin ses yönünü, özellikle sözcüklerin seslerinin birleşimini ve bunların tonlamasını kapsar (Gleason ve Ratner, 2016). Morfoloji, sözcüklerin içyapılarını ve bu yapıların nasıl organize edildiğini inceler. Bu alan sözcükleri oluşturan seslerin sıralamasını ve sözcük yapısını

yönetir. Morfemler, dilde anlam taşıyan en küçük birimlerdir ve bir veya birden fazla morfemin birleşimiyle sözcükler oluşturulur (ASHA, 1993). Sentaks ise, dilbilgisi kurallarına uygun cümlelerin nasıl oluşturulacağı ile ilgilenir. Sentaks, sözcüklerin sıralanmasını ve cümle içindeki öğeler arasındaki ilişkileri düzenler. Chomsky'nin “Renksiz yeşil fikirler öfkeyle uyur” örneği gibi, sentaks bilgisi dilin gramer kurallarına uygun olarak sonsuz sayıda cümle oluşturulmasını mümkün kılar, ancak bu cümlelerin anlamlı olup olmadığına bakmaz (Owens, 2011).

Semantik, dilin anlam yönünü inceleyen ve sözcüklerin, söz öbeklerinin ve cümlelerin anlamlarını, bu anlamlar arasındaki ilişkileri (eş anlamlılık, zıt anlamlılık gibi) ele alan bir dilbilim dalıdır. Semantik, dilin morfemlerinin ve sözcüklerinin nasıl anlamlandırıldığını ve dil içerisindeki anlam ilişkilerinin nasıl kurulduğunu inceler. Çocukların semantik gelişimi, basit bir sözcük dağarcığından başlayarak zaman içinde daha karmaşık ve ilişkilendirilmiş cümle yapılarını oluşturabilme yeteneğinin gelişimini kapsar. Bu gelişim sürecinde çocuklar sadece yeni sözcükler öğrenmekle kalmaz aynı zamanda bu sözcüklerin birbirleriyle olan ilişkilerini ve anlamını da kavrarlar (Fromkin, Rodman ve Hyam, 2013).

Şekil 1. Dilin Alt Bileşenleri

Pragmatik ise, dili sosyal bağlam içinde ele alır ve dilin nasıl ve ne amaçla kullanıldığını inceler. Dilin iletişimdeki işlevine odaklanan pragmatik, dilin sosyal etkileşimde nasıl kullanıldığını, niyet ve ihtiyaçların ifade edilmesi, duyguların ve

düşüncelerin aktarılması gibi çeşitli iletişim amaçlarını içerir (Owens, 2011). Pragmatik, dilin günlük yaşamda nasıl kullanıldığını, örneğin; selamlaşma, sevgi ifadeleri, espri yapma, bilgi aktarma gibi sosyal ve kişilerarası iletişim durumlarında dilin rolünü ve kullanımını inceler. Bu alanda dilin sosyal normlara ve kültürel bağlama uygun olarak nasıl kullanıldığı, dilin kullanımı sırasında göz önünde bulundurulması gereken sosyal kurallar ve iletişim becerileri ele alınır (Gleason ve Ratner, 2016).

Bu iki dilbilim dalı, dilin farklı yönlerini ele alarak dilin anlam ve kullanımını kapsamlı bir şekilde inceler. Semantik, dilin anlam yönüyle ilgilenirken; pragmatik, dilin sosyal etkileşimde nasıl kullanıldığına odaklanır. Her iki dal da dilin anlaşılmasını ve etkili bir şekilde kullanılmasını sağlamak için önemli katkılarda bulunur. Bu alanlar, dilin nasıl öğrenildiği, nasıl kullanıldığı ve nasıl anlamlandırıldığı konusunda kapsamlı bilgiler sunar (Owens, 2011).

1.2. TİPİK GELİŞİME SAHİP ÇOCUKLARIN DİL ÖZELLİKLERİ

Tipik dil gelişimine sahip olan çocukların alıcı ve ifade edici dil özellikleri Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. Tipik Dil Gelişimine Sahip Olan (24-72 Ay) Çocukların Alıcı ve İfade Edici Dil Becerileri

Yaş Alıcı Dil İfade Edici Dil	Yaş Alıcı Dil İfade Edici Dil	Yaş Alıcı Dil İfade Edici Dil
24-36 ay	<ul style="list-style-type: none"> İki ya da üç kademeli yönergelere uyum sağlayabilirler, “Ne”, “neden”, “ne zaman”, “kim” gibi sorulara yanıtlar verebilirler. 	<ul style="list-style-type: none"> İki sözcükten fazlasını içeren ifadeleri konuşmalarında kullanabilirler. Olumsuz ifadeler ile soru cümleleri gibi daha gelişmiş dilbilgisi yapılarına hakim olabilirler.
36-48 ay	<ul style="list-style-type: none"> Çoğul eklerle, zamirlere ve sahiplik yapılarına dair anlayış geliştirebilirler. “Kim”, “neden” ve “kaç tane” gibi soruların anlamlarını kavrayabilirler. 	<ul style="list-style-type: none"> Üç ya da dört kelimeyi bir araya getirerek cümle oluşturma yetenekleri bulunur “Ama” gibi bağlaçları dil kullanımlarına dâhil edebilirler.
48-60 ay	<ul style="list-style-type: none"> “Aynı” ve “farklı” gibi kavramları idrak edebilirler. 	<ul style="list-style-type: none"> Yetişkin benzeri dilbilgisi kurallarını kullanarak iletişim kurabilirler Olay örgüleri oluşturup hikâyeler anlatabilir, detaylı açıklamalarda bulunabilirler
60-84 ay	<ul style="list-style-type: none"> Çocuğun dil kullanımı, kavramsal bilgisinin derinliğine göre şekillenir. Mecaz anlamlar ve mizah kavrayışı gelişmiştir. 	<ul style="list-style-type: none"> Gelişmiş dil becerilerine sahiptir. Zengin bir sözcük hazinesi ve ileri düzeyde dilbilgisi yapıları kullanır.

Kaynak: Tekin, 2023

Çocukların dil gelişimi, yaşlarına göre değişen belirli aşamalardan geçmektedir. 24 ila 36 aylık dönemde, çocuklar iki ya da üç adımlı talimatları anlayıp uygulayabilirler ve “ne”, “neden”, “ne zaman”, “kim” gibi temel soruları anlayıp yanıtlayabilirler. Bu yaş aralığındaki ifade edici dil becerileri, çocukların iki kelimenin ötesinde ifadeler kullanabilmesini ve daha karmaşık gramer yapılarını, olumsuz cümleleri ve soru cümlelerini içerecek şekilde konuşmalarını gerektirir.

36 ila 48 aylık döneme geldiğinde çocuklar çoğul ekler, zamirler ve sahiplik ekleri gibi dilbilgisi yapılarını anlamaya başlarlar. Ayrıca, kim, neden ve kaç tane gibi daha karmaşık soruların anlamlarını kavrarlar. İfade edici dil açısından bu yaş grubundaki çocuklar üç ya da dört kelimeyi birleştirerek cümleler oluşturabilir ve “ama” gibi bağlaçları konuşmalarına dâhil edebilirler.

48 ila 60 aylık dönemde, çocuklar “aynı” ve “farklı” gibi soyut kavramları anlamaya başlarlar. İfade edici dilde ise yetişkin benzeri gramer kurallarını kullanarak daha karmaşık cümleler kurabilir, olay örgülerini kurgulayıp hikâyeler anlatabilir ve açıklamalar yapabilirler.

Son olarak 60 ila 84 ay arasındaki çocuklar, dil kullanımında kavramsal bilgilerinin derinliği ile sınırlıdır ve mecaz anlamda ifadeleri anlamada ve mizahı kavramada ilerleme gösterirler. İfade edici dilde gelişmiş dil becerilerine sahiptirler ve zengin bir sözcük dağarcığı ile karmaşık gramer yapılarını etkili bir şekilde kullanabilirler. Bu dönemde çocuklar, dilin nüanslarını ve inceliklerini daha iyi anlar ve kullanırlar.

1.3. ANLAM GELİŞİMİ

1.3.1. Alıcı Dilde Anlam Gelişimi

Yetişkinler ya da ebeveynler çocuklar ile aynı bağlamı paylaştıkları ortamlar çocuğun alıcı dil gelişimini desteklemektedir. Çocuklar sözcükleri yetişkinler gibi anlamaya geç başladıkları için sözcükler ile anlamları arasında bağlantıyı kurmak hızlı gerçekleşmez. Bu sürecin gelişimi esnasında sözcüklerin anlamlarını öğrenme ve ilişkilendirme şekilleri farklılık göstermektedir. Çocukların ilk sözcükleri yetişkinlerin

ifadelerine ses benzetmeleri yaparak ya da nesneye veya duruma tutarlı bir ifade kullanımını olarak gerçekleştirmektedir (Owens, 2011).

1.3.2. İfade Edici Dilde Anlam Gelişimi

16-18 ay da çocukların sözcük sayısı hızlı bir şekilde artış gösterir. Çocukların anladığı ve ürettiği sözcükler arasında da farklılıklar görülmektedir. Ürettikleri sözcükler daha çok genel isimlerden oluşurken anladıkları sözcükler aksiyon isimlerinden oluşmaktadır (Bloom, 1974).

1.3.3. Okul Öncesi Dönem Anlam Gelişimi

Çocuklar ilk sözcük dönemine geçtikleri zaman hızlı bir gelişim göstermektedir. Sözcük sayısının artışı ile 6 yaş dönemine gelmiş bir çocuğun günde ortalama 22 sözcük öğrendiği görülmüştür. Çocuklar bu kadar hızlı bir sözcük dağarcığı gelişimi göstermelerine rağmen anlam gelişimi geç çocukluk dönemine kadar devam etmektedir (Topbaş, 2007).

1.3.4. Okul Dönemi Anlam Gelişimi

Çocukların okul dönemi boyunca sözcük dağarcığı giderek genişlemektedir. Zamanla soyut anlam bilgisi kişisel yorumundan bağımsız edinmektedir ve yer, zaman, ilişkiler, mantık ilişkileri anlamlandırılmaya başlamakta ve anlamaktadırlar. 7.0-11 yaşları arasında cinslere, türlere, mantığa yönelik sözcükleri anlama artmaktadır. İki anlamlı sözcüklerin edinilmesi çocuğun gelişimini göstermektedir. Okula yeni başlayanlar sözcükleri daha dar anlamlarda açıklarken ilerleyen senelerde yeni betimlemeler öğrenmektedir. Mecaz anlamlar, benzetmeler, mizah kaynakları anlamalar 9.0 yaşa kadar sınırlı olarak devam etmektedir. 12 yaş sonrası bu düzeyde anlama daha iyi ve kullanılabilir boyutlar almaktadır. Yüzey yapıdan ziyade artık derin yapıyı da anlamaktadırlar (Palermo, 1973).

2. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, katılımcılar, veri toplama araçları, ortam, veri toplama süreci ve verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmektedir.

2.2. ARAŞTIRMA MODELİ

Çalışma betimsel karşılaştırmalı bir araştırmadır. Araştırmada dil gelişimlerini gösteren alıcı ve ifade edici dili değerlendirmek için TEDİL kullanılmıştır.

2.3. KATILIMCILAR

Çalışmada yer alan çocukların ortalama yaşlarına bakıldığında; çalışma grubu ortalama 3.99 ± 1.24 yaşında, kontrol grubu ortalama 4.51 ± 1.43 yaşındadır. Yaşları açısından çalışma ve kontrol grubu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p > 0.05$).

Cinsiyet dağılımı incelendiğinde; çalışma grubunun %73.1'i erkek, %26.9'u kız, kontrol grubunun %55.8'i erkek, %44.2'si kızlardan oluşmaktadır. Cinsiyet açısından çalışma ve kontrol grubu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p > 0.05$).

Tablo 2. Çocukların Demografik Özellikleri (N:104)

	Çalışma (n:52)		kontrol (n:52)		Test ¹	p	
	Ort±SS						
	Medyan (Min-Maks)						
Yaş	3.99±1.24		4.51±1.43		-1.963	0.050	
	4(2-7)		4(2-7)				
	n	%	n	%	Test ²	p	
Cinsiyet	Erkek	38	73.1	29	55.8	3.398	0.101
	Kız	14	26.9	23	44.2		

¹z: Mann Whitney U Testi, ² χ^2 : Ki-kare Testi. * $p < 0.05$; ** $p < 0.01$; *** $p < 0.001$.

2.3. KATILIMCILARI DAHİL ETME KRİTERLERİ

2.3.1. Çalışma Grubunu Dâhil Etme Kriterleri

Çalışmaya dâhil edilecek çalışma grubu katılımcılarının dahil edilme kriterleri aşağıda belirtildiği gibi gerçekleştirilmiştir.

- 1) Tek dilli olması,
- 2) Ana dilin Türkçe olması,
- 3) Yaşın 2:0-7:0 arasında olması,
- 4) Kendi gelişimine uygun dil gelişimi göstermiyor olması.

2.3.2. Kontrol Grubunu Dâhil Etme Kriterleri

Çalışmaya dâhil edilecek kontrol grubu katılımcılarının dâhil edilme kriterleri aşağıda belirtildiği gibi gerçekleştirilmiştir.

- 1) Tek dilli olması,
- 2) Ana dili Türkçe olması,
- 3) Yaşının 2:0-7:0 arasında olması,
- 4) Kendi gelişimine uygun dil gelişimi gösteriyor olması,
- 5) Ek tanılarının olmaması (otizm spektrum bozukluğu içerisinde olmaması, bilişsel bir engelinin olmaması, işitme problemi yaşamıyor olması).

2.4. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ

Çalışma Karabük Merkez ve Safranbolu ilçelerinde bulunan özel eğitim kurumlarında kendi yaşına uygun dil gelişimi göstermeyen 52 çocuğa ulaşılmış. Bu çocukların öncelikle Rehberlik ve Araştırma merkezlerinden alınan raporları incelenmiş ve sonrasında TEDİL uygulanarak araştırmaya dâhil edilmiştir. Kendi yaşına uygun dil gelişimi gösteren çocuklara ulaşmak için özel bir anaokulundan veri toplanmıştır. Kendi yaşına uygun dil gelişimi gösterdiği düşünülen 59 çocuğa TEDİL uygulanmış fakat bunlardan 7 tanesi kendi yaşına uygun dil gelişimi göstermediği için çalışmaya dâhil edilmemiştir.

Toplamda 2:00-7:00 yaş aralığında 104 çocuk çalışmaya dahil edilmiştir. Çalışmaya katılan çocukların ailelerine gerekli bilgilendirme yapıldıktan sonra ebeveyn bilgilendirme onam formu ile izin alınmıştır. Çalışmaya katılan çocuklara TEDİL uygulanmıştır. TEDİL uygulama süreci TEDİL uygulayıcı eğitimini almış biri tarafından gerçekleştirilmiştir. TEDİL alt formları A ve B formlarından oluşmaktadır. Çalışmaya katılan bireylere B formu uygulanmıştır. Testi uygulama süreci bireyin yaşı, dil ve konuşma becerileri ve dikkat ve birlikteliğine göre değişkenlik göstermiştir. Ortalama TEDİL uygulama süresi 40-45 dk olarak belirtilmiştir.

2.5. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

2.5.1. Ebeveyn Bilgilendirme Onam Formu

Çalışmaya katılacak çocukların ebeveynlerine hem bilgi vermek hem yazılı bir onam almak için hazırlanmıştır

2.5.2. Türkçe Erken Dil Gelişim Testi (TEDİL)

Çalışmaya katılan çocukların dil becerilerini ölçmek için kullanılan bir değerlendirme aracıdır. Testin orijinali, erken dönemde çocukların alıcı ve ifade edici dil becerilerinin gelişimini değerlendirmek amacıyla Hresko vd. (1999) tarafından ABD’de geliştirilmiştir (Hresko vd., 1999; akt: Güven ve Topbaş, 2014). Yapılan ek geçerlik, güvenirlik analizleri ve değişiklikler sonrası Test of Early Language Development Third Edition (TELD-3) şeklini almıştır. TEDİL, 2;0 – 7;11 yaş arası çocukların alıcı dil ve ifade edici dil becerilerinin değerlendirilmesini planlayan bir testtir (Topbaş ve Güven, 2013). TEDİL, alıcı dil ve ifade edici dil alt testlerinden oluşmaktadır. Alıcı dil alt testi çocuklara verilen yönergeleri alma ve uygulama, sözcük dağarcığı, söylenen cümleleri anlama, doğru ya da yanlış verilmiş yapıları anlama ve oldukça kapsamlı bir açıdan dili anlama becerilerini değerlendirmektedir. İfade edici dil alt testi ise çocukların sözel iletişim becerilerini ayrıntılı bir şekilde değerlendirmektedir.

TEDİL, çalışmaya dahil etme kriterleri göz önünde bulundurularak deney grubu ve kontrol grubundaki çocukların hepsine alıcı dil ve ifade edici dil formlarının ikisi de uygulanmıştır.

3. VERİLERİN ANALİZİ

Çalışmada yer alan veriler için frekans, yüzde, ortalama, standart sapma, medyan, minimum ve maksimum değerler gibi tanımlayıcı istatistiklere yer verilmiştir. Ölçeklerden elde edilen puanların değerlendirilmesinde hangi testlerin kullanılacağına karar vermek için Shapiro Wilks normal dağılıma uygunluk testi yapılmıştır. Demografik verilere göre ölçek puanlarının büyük çoğunluğu normal dağılıma uymadığı için veri analizinde parametrik olmayan testlerle ilerlenmiştir. Numerik veriler için gruplar arası karşılaştırmalarda Mann Whitney U Testi kullanılmıştır. Verilerin analizi SPSS 25.0 programı ile yapılmıştır.

3.1. BULGULAR

Demografik Faktörlere Göre Ölçek Toplam ve Alt Boyut Skorları Farklılıkları

Çalışma ve kontrol grubu arasında TEDİL açısından farklılıklar olup olmadığının incelenmesi amacıyla Mann Whitney U testi uygulanmıştır.

Elde edilen sonuçlara göre Alıcı Dil Ham Puanı, Alıcı Dil Standart Puanı, Yüzdelik Dilim, Bozukluk Derecesi, Eşdeğer Yaş ve Gerçek Yaş ile Eşdeğer Yaş arasındaki fark skoru açısından çalışma ve kontrol grubu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmaktadır ($p < 0.001$).

Tablo 3. Çalışma ve Kontrol Grubunun Alıcı Dil Ölçümüne Yönelik Unsurlarının Karşılaştırılması

	Ortalama±SS		z değeri	p değeri
	Medyan (Min.-Max.)			
	çalışma (n:52)	kontrol (n:52)		
Ham Puan	14.63±7.38 12(5-35)	22.4±7.67 21(10-37)	-4.790	0.000***
Standart Puan	82.06±11.73 83(57-112)	100.44±12.25 101(68-121)	-6.391	0.000***
Yüzdeler Dilim	16.96±19.41 13(1-79)	51.15±26.31 52(2-92)	-6.391	0.000***
Bozukluk Derecesi	2.63±1.05 3(1-5)	4±0.84 4(1-6)	-6.387	0.000***
Eşdeğer Yaş	2.72±1.59 2(1-8)	4.24±1.74 4(2-8)	-4.511	0.000***
Fark (Gerçek Yaş- Alıcı Dil Eşdeğer Yaşı)	1.26±0.9 1(-1-3)	0.27±0.9 0(-2-3)	-5.086	0.000***

z:Mann-Whitney U testi. *p<0.05; **p<0.01; ***p<0.001.

Çalışma grubu ortalama Alıcı Dil Ham Puanı, Alıcı Dil Standart Puanı, Yüzdeler Dilim, Bozukluk Derecesi, Eşdeğer Yaşı kontrol grubuna göre anlamlı derecede düşüktür. Gerçek Yaş ile Eşdeğer Yaş arasındaki fark skoru ise çalışma grubunda kontrol grubuna göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 4. Çalışma ve Kontrol Grubundaki Erkek Çocukların Alıcı Dil Ölçümüne Yönelik Unsurlarının Karşılaştırılması

	Ortalama±SS		z değeri	p değeri
	Medyan (Min.-Max.)			
	çalışma (n:38)	kontrol (n:29)		
Ham Puan	16.18±7.66 15(5-35)	21.45±6.64 21(10-37)	-2.905	0.004**
Standart Puan	81.24±11.7 83(57-112)	97.45±12.26 96(68-119)	-4.712	0.000***
Yüzdeler Dilim	15.84±18.65 13(1-79)	44.97±25.81 39(2-90)	-4.712	0.000***
Bozukluk Derecesi	2.63±1.1 3(1-5)	3.79±0.82 4(1-5)	-4.501	0.000***
Eşdeğer Yaş	3.03±1.71 3(1-8)	4.01±1.46 4(2-8)	-2.634	0.008**
Fark (Gerçek Yaş- Alıcı Dil Eşdeğer Yaşı)	1.29±0.9 1(-1-3)	0.44±0.84 1(-1-2)	-3.880	0.000***

z:Mann-Whitney U testi. *p<0.05; **p<0.01; ***p<0.001.

Çalışma ve kontrol grubundaki erkek çocuklar arasında Alıcı Dil Ham Puanı, Alıcı Dil Standart Puanı, Yüzdeler Dilim, Bozukluk Derecesi, Eşdeğer Yaş ve Gerçek Yaş ile Eşdeğer Yaş arasındaki fark skoru açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmaktadır ($p<0.01$, $p<0.001$).

Çalışma grubundaki erkek çocukların ortalama Alıcı Dil Ham Puanı, Alıcı Dil Standart Puanı, Yüzdeler Dilim, Bozukluk Derecesi, Eşdeğer Yaşı kontrol grubundaki erkek çocuklara göre anlamlı derecede düşüktür. Gerçek Yaş ile Eşdeğer Yaş arasındaki fark skoru ise çalışma grubundaki erkek çocuklar kontrol grubundaki erkek çocuklara göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 5. Çalışma ve Kontrol Grubundaki Kız çocuklarının Alıcı Dil Ölçümüne Yönelik Unsurlarının Karşılaştırılması

	Ortalama±SS		z değeri	p değeri
	Medyan (Min.-Max.)			
	çalışma (n:14)	kontrol (n:23)		
Ham Puan	10.43±4.55 10(6-21)	23.61±8.81 21(10-37)	-4.229	0.000***
Standart Puan	84.29±11.97 86(68-108)	104.22±11.41 107(82-121)	-4.004	0.000***
Yüzdelik Dilim	20±21.8 17(2-70)	58.96±25.35 68(12-92)	-4.004	0.000***
Bozukluk Derecesi	2.64±0.93 3(1-4)	4.26±0.81 4(3-6)	-4.315	0.000***
Eşdeğer Yaş	1.89±0.77 2(1-3)	4.53±2.04 4(2-8)	-4.385	0.000***
Fark (Gerçek Yaş- Alıcı Dil Eşdeğer Yaşı)	1.19±0.92 2(0-2)	0.07±0.95 0(-2-3)	-2.888	0.004**

z:Mann-Whitney U testi. *p<0.05; **p<0.01; ***p<0.001.

Çalışma ve kontrol grubundaki kız çocukları arasında Alıcı Dil Ham Puanı, Alıcı Dil Standart Puanı, Yüzdelik Dilim, Bozukluk Derecesi, Eşdeğer Yaş ve Gerçek Yaş ile Eşdeğer Yaş arasındaki fark skoru açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmaktadır ($p<0.01$, $p<0.001$).

Çalışma grubundaki kız çocuklarının ortalama Alıcı Dil Ham Puanı, Alıcı Dil Standart Puanı, Yüzdelik Dilim, Bozukluk Derecesi ve Eşdeğer Yaşı kontrol grubundaki kız çocuklarına göre anlamlı derecede düşüktür. Gerçek Yaş ile Eşdeğer Yaş arasındaki fark skoru ise çalışma grubundaki kız çocukları kontrol grubundaki kız çocuklara göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 6. Çalışma ve Kontrol Grubundaki Okul Öncesi Çağdaki (2:00-4:11 Yaş) Çocukların Alıcı Dil Ölçümüne Yönelik Unsurlarının Karşılaştırılması

	Ortalama±SS		z değeri	p değeri
	Medyan (Min.-Max.)			
	çalışma (n:39)	kontrol (n:30)		
Ham Puan	11.41±4.55 10(5-21)	17.43±4.79 19(10-28)	-4.473	0.000***
Standart Puan	79.79±10.08 83(57-108)	99.13±12.4 102(68-119)	-5.628	0.000***
Yüzdeler Dilim	12.9±14.56 13(1-70)	49±26.73 55(2-90)	-5.628	0.000***
Bozukluk Derecesi	2.41±0.91 3(1-4)	3.87±0.86 4(1-5)	-5.669	0.000***
Eşdeğer Yaş	2.07±0.9 2(1-4)	3.17±0.86 3(2-5)	-4.249	0.000***
Fark (Gerçek Yaş- Alıcı Dil Eşdeğer Yaşı)	1.35±0.79 2(0-3)	0.31±0.77 0(-1-2)	-4.553	0.000***

z:Mann-Whitney U testi. *p<0.05; **p<0.01; ***p<0.001.

Çalışma ve kontrol grubundaki okul öncesi çağdaki çocuklar arasında Alıcı Dil Ham Puanı, Alıcı Dil Standart Puanı, Yüzdeler Dilim, Bozukluk Derecesi, Eşdeğer Yaş ve Gerçek Yaş ile Eşdeğer Yaş arasındaki fark skoru açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmaktadır (p<0.001).

Çalışma grubundaki okul öncesi çağdaki çocukların ortalama Alıcı Dil Ham Puanı, Alıcı Dil Standart Puanı, Yüzdeler Dilim, Bozukluk Derecesi, Eşdeğer Yaşı kontrol grubundaki okul öncesi çağdaki çocuklara göre anlamlı derecede düşüktür. Gerçek Yaş ile Eşdeğer Yaş arasındaki fark skoru ise çalışma grubundaki okul öncesi çağdaki çocuklarda kontrol grubundaki okul öncesi çağdaki çocuklara göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 7. Çalışma ve Kontrol Grubundaki Okul Çağındaki (5:00-6:11 Yaş) Çocukların Alıcı Dil Ölçümüne Yönelik Unsurlarının Karşılaştırılması

	Ortalama±SS		z değeri	p değeri
	Medyan (Min.-Max.)			
	çalışma (n:13)	kontrol (n:22)		
Ham Puan	24.31±5.54 4(15-35)	29.18±5.27 28(22-37)	-2.645	0.008**
Standart Puan	88.85±14.04 86(68-112)	102.23±12.11 101(80-121)	-2.585	0.010*
Yüzdelik Dilim	29.15±26.74 17(2-79)	54.09±26.05 52(9-92)	-2.585	0.010*
Bozukluk Derecesi	3.31±1.18 3(1-5)	4.18±0.8 4(3-6)	-2.217	0.027*
Eşdeğer Yaş	4.68±1.62 5(3-8)	5.7±1.58 5(4-8)	-1.599	0.110
Fark (Gerçek Yaş- Alıcı Dil Eşdeğer Yaşı)	1.02±1.17 1(-1-3)	0.22±1.07 1(-2-3)	-1.884	0.060

z:Mann-Whitney U testi. *p<0.05; **p<0.01; ***p<0.001.

Çalışma ve kontrol grubundaki okul çağındaki çocuklar arasında alıcı dil ham puanı, alıcı dil standart puanı, yüzdelik dilim, bozukluk derecesi açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmaktadır ($p<0.05$). Çalışma grubundaki okul çağındaki çocukların ortalama alıcı dil ham puanı, alıcı dil standart puanı, yüzdelik dilim ve bozukluk derecesi, kontrol grubundaki okul çağındaki çocuklara göre anlamlı derecede düşüktür.

Eşdeğer yaş ve gerçek yaş ile eşdeğer yaş arasındaki fark skoru açısından ise çalışma ve kontrol grubundaki okul çağındaki çocuklar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablo 8. Çalışma ve Kontrol Grubunun İfade Edici Dil Ölçümüne Yönelik Unsurlarının Karşılaştırılması

	Ortalama±SS		z değeri	p değeri
	Medyan (Min.-Max.)			
	çalışma (n:52)	kontrol (n:52)		
Ham Puan	16.25±9.17 18(3-35)	24.92±7.97 23(9-39)	-4.173	0.000***
Standart Puan	76.48±17.86 75(50-116)	98.63±12.35 99(69-119)	-5.866	0.000***
Yüzdeler Dilim	16.94±21.73 5(1-86)	47.13±27.12 48(2-90)	-5.869	0.000***
Bozukluk Derecesi	2.35±1.43 2(1-5)	3.96±0. 82 4(1-5)	-5.543	0.000***
Eşdeğer Yaş	2.69±1.84 3(1-8)	4.4±2.04 3(1-8)	-4.015	0.000***
Fark (Gerçek Yaş- İfade Edici Dil Eşdeğer Yaşı)	1.3±1.15 1(-2-3)	0.11±1.07 0(-2-2)	-5.028	0.000***

z:Mann-Whitney U testi. *p<0.05; **p<0.01; ***p<0.001.

Elde edilen sonuçlara göre; ifade edici dil ham puanı, ifade edici dil standart puanı, yüzdeler dilim, bozukluk derecesi, eşdeğer yaş ve gerçek yaş ile eşdeğer yaş arasındaki fark skoru açısından çalışma ve kontrol grubu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmaktadır (p<0.001).

Çalışma grubu ortalama alıcı dil ham puanı, alıcı dil standart puanı, yüzdeler dilim, bozukluk derecesi, eşdeğer yaşı kontrol grubuna göre anlamlı derecede düşüktür. Gerçek yaş ile eşdeğer yaş arasındaki fark skoru ise çalışma grubunda kontrol grubuna göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 9. Çalışma ve Kontrol Grubundaki Erkek Çocuklarının İfade Edici Dil Ölçümüne Yönelik Unsurlarının Karşılaştırılması

	Ortalama±SS		z değeri	p değeri
	Medyan (Min.-Max.)			
	çalışma (n:38)	kontrol (n:29)		
Ham Puan	18.39±9.43 22(3-35)	24.07±6.69 23(11-39)	-2.138	0.033*
Standart Puan	78.66±19.23 80(50-116)	96.62±11.18 93(80-116)	-3.735	0.000***
Yüzdellik Dilim	20.55±23.23 9(1-86)	42.1±25.46 32(9-86)	-3.747	0.000***
Bozukluk Derecesi	2.63±1.46 3(1-5)	3.86±0.69 4(3-5)	-3.365	0.001**
Eşdeğer Yaş	3.12±1.92 3(1-8)	4.08±1.73 3(1-8)	-1.775	0.076
Fark (Gerçek Yaş- İfade Edici Dil Eşdeğer Yaşı)	1.2±1.23 1(-2-3)	0.37±1.06 0(-2-2)	-2.866	0.004**

z:Mann-Whitney U testi. *p<0.05; **p<0.01; ***p<0.001.

Çalışma ve kontrol grubundaki erkek çocuklar arasında ifade edici dil ham puanı, ifade edici dil standart puanı, yüzdellik dilim, bozukluk derecesi ve gerçek yaş ile eşdeğer yaş arasındaki fark skoru açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmaktadır ($p>0.05$, $p<0.01$, $p<0.001$).

Çalışma grubundaki erkek çocukların ortalama ifade edici dil ham puanı, ifade edici dil standart puanı, yüzdellik dilim, bozukluk derecesi kontrol grubundaki erkek çocuklara göre anlamlı derecede düşüktür. Gerçek yaş ile eşdeğer yaş arasındaki fark skoru ise çalışma grubundaki erkek çocuklarının kontrol grubundaki erkek çocuklarına göre anlamlı derecede yüksektir.

Çalışma ve kontrol grubu arasında eşdeğer yaş açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablo 10. Çalışma ve Kontrol Grubundaki Kız Çocuklarının İfade Edici Dil Ölçümüne Yönelik Unsurlarının Karşılaştırılması

	Ortalama±SS		z değeri	p değeri
	Medyan (Min.-Max.)			
	çalışma (n:14)	kontrol (n:23)		
Ham Puan	10.43±5.18 9(3-20)	26±9.39 23(9-39)	-4.369	0.000***
Standart Puan	70.57±12.11 69(51-99)	101.17±13.5 102(69-119)	-4.510	0.000***
Yüzdellik Dilim	7.14±13.21 2(1-48)	53.48±28.36 55(2-90)	-4.503	0.000***
Bozukluk Derecesi	1.57±1.02 1(1-4)	4.09±0.95 4(1-5)	-4.568	0.000***
Eşdeğer Yaş	1.51±0.85 1(1-3)	4.81±2.34 4(1-8)	-4.374	0.000***
Fark (Gerçek Yaş- İfade Edici Dil Eşdeğer Yaşı)	1.56±0.89 2(0-3)	-0.21±1.01 0(-2-2)	-4.173	0.000***

z:Mann-Whitney U testi. *p<0.05; **p<0.01; ***p<0.001.

Çalışma ve kontrol grubundaki kız çocuklar arasında ifade edici dil ham puanı, ifade edici dil standart puanı, yüzdellik dilim, bozukluk derecesi, eşdeğer yaş ve gerçek yaş ile eşdeğer yaş arasındaki fark skoru açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmaktadır (p<0.001).

Çalışma grubundaki kız çocukları ortalama ifade edici dil ham puanı, ifade edici dil standart puanı, yüzdellik dilim, bozukluk derecesi ve eşdeğer yaşı kontrol grubundaki kız çocuklarına göre anlamlı derecede düşüktür. Gerçek yaş ile eşdeğer yaş arasındaki fark skoru ise çalışma grubundaki kız çocukları kontrol grubundaki kız çocuklarına göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 11. Çalışma ve Kontrol Grubundaki Okul Öncesi Çağdaki (2:00-4:11 Yaş) Çocukların İfade Edici Dil Ölçümüne Yönelik Unsurlarının Karşılaştırılması

	Ortalama±SS		z değeri	p değeri
	Medyan (Min.-Max.)			
	çalışma (n:39)	kontrol (n:30)		
Ham Puan	12.64±7.05 10(3-23)	19.6±4.48 20(9-30)	-3.491	0.000***
Standart Puan	71.92±16.11 69(50-99)	94.67±10.29 93(69-115)	-5.219	0.000***
Yüzdeler Dilim	11.31±16.42 2(1-48)	38.6±21.62 32(2-84)	-5.241	0.000***
Bozukluk Derecesi	2±1.24 1(1-4)	3.77±0.77 4(1-5)	-5.278	0.000***
Eşdeğer Yaş	1.95±1.13 1(1-4)	3.13±0.89 3(1-5)	-3.739	0.000***
Fark (Gerçek Yaş- İfade Edici Dil Eşdeğer Yaşı)	1.47±0.92 1(0-3)	0.35±0.59 0(-1-1)	-4.731	0.000***

z:Mann-Whitney U testi. *p<0.05; **p<0.01; ***p<0.001.

Çalışma ve kontrol grubundaki okul öncesi çağdaki çocuklar arasında ifade edici dil ham puanı, ifade edici dil standart puanı, yüzdeler dilim, bozukluk derecesi, eşdeğer yaş ve gerçek yaş ile eşdeğer yaş arasındaki fark skoru açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmaktadır ($p<0.001$).

Çalışma grubundaki okul öncesi çağdaki çocukların ortalama ifade edici dil ham puanı, ifade edici dil standart puanı, yüzdeler dilim, bozukluk derecesi, eşdeğer yaşı kontrol grubundaki okul öncesi çağdaki çocuklara göre anlamlı derecede düşüktür. Gerçek yaş ile eşdeğer yaş arasındaki fark skoru ise çalışma grubundaki okul öncesi çağdaki çocuklarda kontrol grubundaki okul öncesi çağdaki çocuklara göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 12. Çalışma ve Kontrol Grubundaki Okul Çağındaki (5:00-6:11 Yaş) Çocukların İfade Edici Dil Ölçümüne Yönelik Unsurlarının Karşılaştırılması

	Ortalama±SS		z değeri	p değeri
	Medyan (Min.-Max.)			
	çalışma (n:13)	Kontrol (n:22)		
Ham Puan	27.08±5.56 26(18-35)	32.18±5.56 33(23-39)	-2.396	0.017*
Standart Puan	90.15±16.23 92(65-116)	104.05±13.07 104(80-119)	-2.382	0.017*
Yüzdelik Dilim	33.85±27.2 30(1-86)	58.77±29.91 61(9-90)	-2.382	0.017*
Bozukluk Derecesi	3.38±1.5 4(1-5)	4.23±0.81 4(3-5)	-1.601	0.109
Eşdeğer Yaş	4.9±1.8 4(3-8)	6.15±1.86 7(3-8)	-1.825	0.068
Fark (Gerçek Yaş- İfade Edici Dil Eşdeğer Yaşı)	0.79±1.6 1(-2-3)	-0.22±1.44 0(-2-2)	-1.799	0.072

z:Mann-Whitney U testi. *p<0.05; **p<0.01; ***p<0.001.

Çalışma ve kontrol grubundaki okul çağındaki çocuklar arasında İfade Edici Dil Ham Puanı, İfade Edici Dil Standart Puanı, Yüzdelik Dilim açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmaktadır ($p<0.05$). Çalışma grubundaki okul çağındaki çocukların ortalama ifade edici dil ham puanı, ifade edici dil standart puanı, yüzdelik dilimi kontrol grubundaki okul çağındaki çocuklara göre anlamlı derecede düşüktür.

Çalışma ve kontrol grubundaki okul çağındaki çocuklar arasında Bozukluk Derecesi, Eşdeğer Yaş ve Gerçek Yaş ile Eşdeğer Yaş arasındaki fark skoru açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmamaktadır ($p>0.05$).

4. TARTIŞMA

Çalışmaya 2-7 yaş arasındaki çocuklar dâhil edilmiştir. Araştırmada çalışma grubu (kendi yaşına uygun dil gelişimi göstermeyen) ve kontrol grubundaki (kendi yaşına uygun dil gelişimi gösteren) çocukların dil becerileri incelenmiştir. Çalışma grubu ile kontrol grubu arasındaki alıcı dil ve ifade edici dil becerileri ve çalışma grubu ile kontrol grubunun cinsiyete ve yaşa göre dil becerileri incelenmiştir.

Araştırmaya katılan çocuklar alıcı ve ifade edici dil becerileri TEDİL ile değerlendirilmiştir. Katılımcılar test sonucunda dâhil edilme kriterlerini karşılamış olma şartına göre gruplara eklenmiştir. Test sonucunda 89 ve altı standart puana sahip katılımcılar çalışma grubuna dâhil edilirken 90 ve üzeri standart puana sahip katılımcılar ise kontrol grubuna dâhil edilmiştir. Bu duruma bakılarak kontrol grubundaki katılımcıların çalışma grubundaki katılımcılardan daha iyi dil becerileri gösterdiği bilinmektedir.

Ulaşılan sonuçlar literatürde yer alan araştırmaların dil becerilerinin kendi yaşına uygun dil gelişimi göstermeyen ve gösteren grup arasındaki bulguları ile paralellik göstermektedir. Aktürk, Ş. K. (2021) Etkileşim Temelli dil Müdahale Programının Geliştirilmesi ve Gecikmiş dil-konuşması Olan Çocuklarda Etkililiğini incelediği bir çalışmada kendi yaşına uygun dil gelişimi göstermeyen çocukların alıcı dil ve ifade edici dil becerileri kapsamında kendi yaşına uygun dil gelişimi gösteren çocuklardan düşük puanlar sergilediği ve dil becerileri olarak geride olduğunu belirtmiştir.

Topbaş, S. Selçuk Güven'in TEDİL'in uyarlama sürecine yönelik gerçekleştirdikleri çalışmada, TEDİL form A alıcı dil alt test ile form B alıcı dil test puanları normal dil gelişimi gösteren grup ile dil bozukluğu olan gruplar arasında anlamlı bir farklılık göstermektedir. TEDİL form A ve form B İfade Edici Dil alt testinden elde edilen ham puanların gruplara arası farklılığına bakıldığında iki grup arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. TEDİL puan ortalamalarının beklendiği üzere yaş arttıkça puanlarında arttığı görülmektedir. Yaş ile korelasyonuna bakıldığında yüksek bir korelasyona sahip olduğu görülmektedir. Bu araştırmaya bakılarak yapmış olduğumuz çalışmanın alıcı dil becerilerinin, ifade edici dil becerilerinin ve yaş ilişkisinin benzer ilişkiler seyrettiğini göstermektedir.

Alanyazında gecikmiş dil konuşması olan çocukların tipik gelişen akranları gibi aynı dil gelişimi dönemlerinden geçtiğini fakat sürecin daha yavaş olduğu belirtilmektedir (Rescorla, 97 2002; Ölmez, 2010). Dil becerileri söz konusu olduğunda ilk dönemlerdeki beceri (tek sözcükleri söylemek, basit cümle kurmak vb.) edinilmeden karmaşık becerilerin (karmaşık cümle kurmak vb.) edinilmesi beklenmemektedir. Bu durum, çalışma grubundaki çocukların bağlaç ve eklerin kullanıldığı karmaşık cümleleri kurma becerilerini edinmeye başladığını, ancak bu becerilerin biraz daha desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Dilbaz, M. 2020 de yaptığı bir Çalışmada yer alan gelişimsel dil bozukluğu olan çocuklar ile normal dil gelişimine sahip olan çocuklar aynı dil değerlendirme yöntemleri ile değerlendirilmiştir. Gelişimsel dil bozukluğu olan çocukların dil gelişimi ölçütlerinden aldıkları puanlar ile normal dil gelişimi gösteren çocukların aldıkları puanlar karşılaştırılmıştır. Beklenildiği üzere, alıcı dil standart puanı, ifade edici dil standart puanı, sözel dil performansı puanı ve ifade edici sözcük dağarcığı ile anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür. Deney grubundaki çocukların ifade edici sözcük dağarcıkları, alıcı dil ve ifade edici dil performansları çalışma grubundaki çocuklardan daha iyi olduğu görülmüştür. Yapılan bu çalışma çocukların dil becerileri açısından değerlendirildiğinde bizim araştırmamız ile aynı dil becerileri açısından benzer sonuçlar gösterdiği görülmüştür.

Maviş, İ. ve Günay, Z. Ş. 2020 yılında gerçekleştirdikleri dil konuşma bozukluğu ve sorun alanlarının cinsiyete, yaşa, okullara göre sıklığı araştırıldığı çalışmada okul öncesi dönemde bulunan çocuklarda dil konuşma bozukluğu görülme sıklığı %8,66 olduğu görülmüştür. Dil konuşma bozukluğu erkek çocuklarında kızlara göre daha fazla görülürken, küçük yaş gruplarında büyük yaş gruplarına göre daha sık karşılaşıldığı görülmüştür. Cinsiyet ile dil ve konuşma bozuklukları arasında anlamlı bir ilişki görülmüştür. Yaşlar arasında karşılaştırmada 4 yaş grubunda dil ve konuşma bozukluklarının görülme oranı, 6 yaş grubunda görülme oranından anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Bizim çalışmamızda okul öncesi dönem çocuklarında çalışma grubundaki çocukların ortalama alıcı dil ham puanı, alıcı dil standart puanı, yüzdeler dilim, bozukluk derecesi, eşdeğer yaşı kontrol grubundaki okul öncesi çağıdaki çocuklara göre anlamlı derecede düşük olduğu bulunmuştur. Yüzdeler olarak bir karşılaştırma alan

yazın ile yapılamamaktadır fakat kendi yaşına uygun dil gelişimi göstermeyen çocukların okul öncesi dönemde de anlamlı düzeyde düşük puanlar sergilediği görülmüştür. Cinsiyet olarak karşılaştırmalara bakıldığında çalışma ve kontrol grubunu her ikisinde de erkek çocukların puanları ile kız çocuklarının puanları arasında farklılıklar gözlemlenmiştir. Dışlama kriterlerinde de kendi yaşına uygun dil gelişimi gösterdiği düşünülen 59 çocuğa TEDİL uygulandıktan sonra 7 tanesi kendi yaşına uygun dil gelişimi göstermediği için çalışmaya dâhil edilmemiştir. Bu 7 çocuğun erkek çocuğu olduğu bilgilerini de bu çalışmaya istinaden paylaşılmıştır.

Majsterek ve Ellenwood (1995) Erken dönemlerde dil bozukluğu gösteren çocuklar, ileriki dönemlerde normal dil yeterliliğini geliştirse bile öğrenme bozuklukları için risk altındadırlar demiştir. Yapmış olduğumuz çalışma 2-7 yaş arasında kendi yaşına uygun dil gelişimi göstermeyen çocukları incelemektedir ve bu inceleme okul öncesi ve okul çağı çocuklarını kapsamaktadır. Çalışma ve kontrol grubu her iki dönem için de karşılaştırmasında anlamlı farklılar görülmüştür. Özellikler okul öncesi dönem çalışma grubu çocuklarının Majsterek ve Ellenwood (1995)'in çalışmasında görüldüğü üzere öğrenme bozukluğu açısından risk altında oldukları düşünülmektedir ve okul dönemi çocuklarının daha ayrıntılı değerlendirilmesi konusunda alan yazın bilgileri çalışmamıza rehberlik etmektedir.

Ünal Gürocak S. (2007) Anasınıfına devam eden 60–72 ay grubu çocukların dil gelişimi ve ince motor gelişimlerinin yaş ve cinsiyet değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğini incelediği bir araştırmada elde edilen sonuçlar yaş grubuna ait dil gelişim bölümlerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin dil gelişimleri cinsiyet değişkenine bağlı olarak farklılık göstermediği sonucu görülmüştür.

Ağca, Ö. (2012) Normal gelişim gösteren çocuklar ile dil bozukluğu olan çocukların Okul Öncesi Temel Kavramlar açısından karşılaştırıldıkları çalışmada, normal gelişim gösteren çocuklar ile dil bozukluğu olan çocukların kavram becerileri arasında fark olduğu görülmüştür. Kavram gelişimi, bilişsel gelişim ve dil gelişimiyle ilişkili bir süreçtir ve çocukların bu süreci sorunsuz bir biçimde tamamlamaları için hem bilişsel hem de dil gelişimleri normal olarak ilerlemelidir. Bu süreçte dil gelişimine etki edecek faktörler mutlaka bulunmaktadır. Bizim çalışmamızda okul öncesi dönem çocuklarında, çalışma ve kontrol grubunda dil gelişimi özellikleri açısından anlamlı

farklılıklar bulunmuştur. Çalışma grubu kendi yaşına uygun dil gelişimi göstermeyen çocuklardan oluşmaktadır ve bu gruba kavram gelişimi dil gelişimi ile ilişkili olduğu düşünülebileceği için daha kapsamlı bir çalışma uygulanması ve değerlendirme prosedürlerine eklenmesi ön görülmüştür.

İşlek, S. (2014) bu araştırma gelişimsel yaşlarına göre eşleştirilmiş normal gelişim gösteren, otistik spektrum bozukluğu olan ve gelişimsel gecikmesi olan çocukların söz öncesi sosyal iletişim ve sembolik davranışlarının sözcük dağarcıkları arasındaki ilişkiyi betimlemektedir. Dil gelişimi diğer gelişim alanlarıyla yakından ilişkilidir. Bu yüzden çocuğun dil gelişiminde görülen bir gecikme ya da bozukluk diğer gelişim alanlarında da gecikmelere sebep olabilmektedir. Dil gelişimindeki bozuklukların ve gecikmelerin belirlenmesi diğer gelişim alanlarında da ilerleme görülebileceğini düşündürmüştür. Araştırma sonucunda TİGE Alıcı ve İfade Edici Sözcük Dağarcığı değişkenleri ile İSDÖ BVKA ve İSDÖ BÇKL değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Normal gelişim gösteren çocuklar ile gelişimsel gerilik gösteren çocuklar arasında alıcı ve ifade edici sözcük dağarcığı arasında da anlamlı farklılıklar görülmüştür. Araştırmamız alan yazında kendi yaşına uygun dil gelişimi gösteren ve göstermeyen çocuklarda alıcı ve ifade edici dil becerileri açısından benzer sonuçlar göstermiştir.

5. SONUÇ, SINIRLILIKLAR VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇ

Araştırmanın amacı doğrultusunda hipotez soruları sorgulanmış ve bu yönelik cevaplar alınmıştır.

Kendi yaşına uygun dil gelişimi göstermeyen ve kendi yaşına uygun dil gelişimi gösteren iki grup aralarında cinsiyet ve yaş bağlamında incelenmiştir. Çalışma ve kontrol grubu alıcı dil ve ifade edici dil becerileri açısından anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Çalışma grubundaki erkek çocukların ortalama alıcı dil ham puanı, alıcı dil standart puanı, yüzdellik dilim, bozukluk derecesi, eşdeğer yaş kontrol grubundaki erkek çocuklara göre anlamlı derecede düşüktür. Gerçek yaş ile eşdeğer yaş arasındaki fark skoru ise çalışma grubundaki erkek çocuklar kontrol grubundaki erkek çocuklara göre anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur.

Çalışma grubundaki kız çocuklarının yukarıda belirtilen beceriler açısından kontrol grubundaki kız çocuklara göre anlamlı derecede düşük beceriler gösterdikleri bulunmuştur.

Çalışma ve kontrol grubu ifade edici dil becerileri açısından karşılaştırıldığında eş değer yaş skorlarına bakıldığında anlamlı fark bulunurken çalışma ve kontrol grubundaki erkek çocukların ifade edici dil eş değer yaş açısından anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Kız çocukların da ise çalışma ve kontrol grubu arasında anlamlı fark bulunmaktadır.

Alıcı dil ve ifade edici dil gerçek yaş ile eşdeğer yaş arasındaki fark skoru ise çalışma grubundaki okul öncesi çağıdaki çocuklarda kontrol grubundaki okul öncesi çağıdaki çocuklara göre anlamlı derecede yüksektir.

Hem alıcı dil hem de ifade edici dil tablolarına bakıldığında eşdeğer yaş ve gerçek yaş ile eşdeğer yaş arasındaki fark skoru açısından çalışma ve kontrol grubundaki okul çağıdaki çocuklar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmamaktadır.

Araştırmamızda sorulan soruların cevapları beklenen düzeye eş şekilde bulunmuştur. Güçlü sonuçlar elde edilmesi için çalışma popülasyonunun altına düşülmemiştir.

5.2. SINIRLILIKLAR VE ÖNERİLER

Bu araştırmanın sınırlılıkları şu şekildedir;

Bu araştırmanın örneklemini 2-7 yaş arası kendi yaşına uygun dil gelişimi göstermeyen 52 çocuk ve kendi yaşına uygun dil gelişimi gösteren 52 çocuk ile sınırlıdır. İleriki araştırmalarda daha geniş örneklem sayılsı ile gerçekleştirilmesi önerilerimizden biridir.

Araştırmada okul öncesi grup ve okul çağı çocukları gruplandırılarak incelenmiştir fakat bu grupların içlerinde tekrardan sınırlandırılarak incelenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Bu araştırmada elde edilen veriler TEDİL değerlendirmeleri ile sınırlıdır. Bu sınırlılığımıza önerimiz terapi geçmişinin olup olmadığı, ne kadar süreli eğitimler almış olabileceği, ebeveyn tutumları veya sosyoekonomik düzeye yönelikte bulguların eklenmesi ile karşılaştırılması ya da farklı bir çalışma olarak sunulması önerilmektedir.

Araştırmanın örneklemini Karabük ilinde bulunan özel eğitim merkezi ve özel bir anaokulu ile sınırlıdır. Kendi yaşına uygun dil gelişimi göstermeyen çocuklardan sadece özel eğitim merkezine başvuranlar dâhil edilmiştir. Fakat bu gruptan merkezlere başvurmamış olan çocuklara da ulaşılması gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ağca, Ö. (2012). *Normal gelişim gösteren ve dil bozukluğu olan tek dilli çocuklar ile ikidilli çocukların kavram gelişimlerinin karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aktürk, Ş. K. (2021). *Etkileşim temelli dil müdahale programının geliştirilmesi ve gecikmiş dil-konuşması olan çocuklarda etkililiğinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- American Speech, L., Hearing Association (ASHA). (1993). *Definitions of communication disorders and variations* <https://www.asha.org/policy/rp1993-00208/>
- Bishop, D. V. M. (2017). Why is it so hard to reach agreement on terminology? The case of developmental language disorder (DLD). *International Journal of Language & Communication Disorders*, 52(6), 671-680.
- Bishop, D. V. M., Baird, L., , Thompson, P. A., Greenhalgh, T., Bellair, J., Snowling, M. J., C. Archibald, Catalise-2 Consortium, Adams, G., & Bauer, A. (2017). Phase 2 of Catalise: A multinational and multidisciplinary Delphi consensus study of problems with language development: Terminology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 58(10), 1068-1080.
- Bloom, L., & Lahey, M. (1978). *Language development and language disorders*. London: John Wiley & Sons, Inc.
- Bloom, L., Hood, L., & Lightbown, P. (1974). Imitation in language development: If, when, and why. *Cognitive Psychology*, 6(3), 380-420.
- Brock, A., & Rankin, C. (2008). *Communication, Language and Literacy from Birth to Five*. (1st Edition). London: SAGE Publications Ltd., 1-17, 115-116.
- Clark, A., O'Hare, A., Watson, J., Cohen, W., Cowie, H., Elton, R., Nasir, J., & Seckl, J. (2007). Severe receptive language disorder in childhood—familial aspects and longterm outcomes: results from a Scottish study. *Archives of Disease in Childhood*, 92(7), 614-619.
- Dilbaz, M. (2020). *Gelişimsel dil bozukluğu riski olan çocukların sosyal-duygusal ve dil gelişimleri arasındaki ilişkinin normal dil gelişimi gösteren akranları ile karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Feldman, H. M. (2019). How young children learn language and speech. *Pediatrics in Review*, 40(8), 398-411.
- Fromkin, V., Rodman, R., & Hyam, N. (2013). *An introduction to language*. Boston: Wadsworth Cengage Learning, 139-175.

- Gleason, J. B., & Ratner, N. B. (2016). *The Development of Language*. Boston: Pearson, 45-157.
- Gürsoy, M. D., Erbaş, A. N., ve Çağlar, N. A. (2023). gecikmiş dil-konuşması olan çocukların erken dönem leksikal gelişimlerinin incelenmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 10(3), 662-676.
- Güven, S., & Topbaş, S. (2014). Adaptation of the Test of Early Language Development-(TELD-3) into Turkish: Reliability and validity study. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 6(2), 151-176.
- İşlek, S. (2014). *Normal gelişim gösteren, otistik spektrum bozukluğu olan ve gelişimsel gecikmesi olan çocukların söz öncesi gelişen sosyal iletişim ve sembolik davranışlarının sözcük dağarcığı ile ilişkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kuder, S. J. (2017). *Teaching Students with Language and Communication Disabilities*. New York: Pearson, 2-41, 202-219.
- Levey, S. (2019). *Introduction to language development*. California: Plural Publishing, 1-39.
- Madigan, S., Prime, H., Graham, S. A., Rodrigues, M., Anderson, N., Khoury, J., & Jenkins, J. M. (2019). Parenting behavior and child language: *A Meta-Analysis*. *Pediatrics*. 144(4).
- Majsterek, D. J., & Ellenwood, A. E. (1995). Fonolojik farkındalık ve okumaya başlama: Okul temelli bir tarama prosedürünün değerlendirilmesi. *Öğrenme Güçlüğü Dergisi*, 28(7), 449-456.
- Maviş, İ., ve Günay, Z. Ş. (2020). *Okul öncesindeki çocuklarda dil ve konuşma bozuklukları hakkında okul öncesindeki bilgilerin bilgilerinin belirlenmesi: (Ordu ili ilişkileri)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Anadolu Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Owens Jr. R.E. (2011). *Language development: An introduction*. (8th Edition). New Jersey: Pearson, 6-44.
- Palermo, D. S. (1973). More about less: A study of language comprehension. *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior*, 12(2), 211-221.
- Senemoğlu, N. (2021). *Gelişim öğrenme ve öğretim (kuramdan uygulamaya)*. İstanbul: Anı Yayınları.
- Sezer, B. N. (2019). *Gecikmiş dil ve konuşması bulunan çocukların alıcı ve ifade edici sözcük dağarcığının Türkçe ifade edici ve alıcı dil (TİFALDİ) testi ile belirlenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tekin, T. (2022). *Gelişimsel dil bozukluğu riski olan ve normal gelişim gösteren çocukların ebeveyn etkileşimlerinin dil gelişimleriyle ilişkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Topbaş, S. (2007). *Dil ve kavram gelişimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.

- Topbaş, S. (2015) Dil ve konuşma bozuklukları: Geç konuşan çocuklar ve dil bozukluğu. *Ana Baba Okulu* (ss. 75-84). İstanbul: Medipol Üniversitesi Yayınları.
- Topbaş, S., ve Güven, S. (2014). Adaptation of the test of early language development-third edition (teld-3) into turkish: Reliability and validity study. *International Journal of Early Childhood*, 6(2), 151-176.
- Ünal Gürocak, S. (2007). *Anasınıfına devam eden 60-72 ay çocuğun dil gelişimi ve ince motor gelişimi açısından değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Zubrick, S. R., Taylor, C. L., Rice, M. L., & Slegers, D. W. (2007). Late language emergence at 24 months: An epidemiological study of prevalence, predictors, and covariates. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*. 50(6), 1562-1592.